

**Bargieł, Barbara / Florek, Marek /
Libera, Jerzy**

**Trzeci sezon badań wykopaliskowych
na stanowisk-u 1 w Malicach
Kościelnych, pow. Opatów, woj.
świętokrzyskie**

Archeologia Polski Środkowowschodniej 4, 29-37

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

BARBARA BARGIEŁ, MAREK FLOREK, JERZY LIBERA

**TRZECI SEZON BADAŃ WYKOPALISKOWYCH NA STANOWISKU 1 W MALICACH KOŚCIELNYCH,
POW. OPATÓW, WOJ. ŚWIĘTOKRZYSKIE**

W sezonie 1998 kontynuowano badania na wielokulturowym cmentarzysku z młodszego okresu neolitu i wczesnej epoki brązu w Malicach Kościelnych, gm. Lipnik (dawne woj. tarnobrzeskie) stan. 1, niszczone przez orkę i intensywne naturalne procesy erozyjne.

Celem badań było rozpoznanie terenu przyległego na północ, wschód i południowy-wschód od partii stanowiska przebadanej w latach ubiegłych, w tym przede wszystkim odsłonięcie pozostałej części kamiennych konstrukcji megalitycznych oznaczonych jako obiekty 12 i 16.

Badaniami wykopaliskowymi objęto teren o powierzchni ok. 380 m². Łącznie w ciągu 3 sezonów 1996-98 przebadano około 1000 m². W trakcie prac wykopaliskowych (ryc. 1, 2) rozpoznano pozostałą część grobowca megalitycznego KPL oraz przebadano jeden grób jednostkowy o konstrukcji kamiennej na cmentarzysku płaskim KPL (obiekt 9), jeden grób niszowy kultury ceramiki sznurowej (obiekt 24), trzy groby kultury mierzanowickiej (obiekty 26, 27, 28; por. W. Kozak-Zychman, E. Pilarska 1999) dwie jamy pradziejowe o nieokreślonej funkcji i chronologii (obiekty 23, 29) i jeden obiekt nowożytny, zapewne związany z II wojną światową (obiekt 25). Ponadto wykonano serię wierceń świdrem geologicznym celem rozpoznania stratygrafii wokół stanowiska i rekonstrukcji jego pierwotnej morfologii. Poza pracami na samym stanowisku, przeprowadzono weryfikacyjne badania powierzchniowe i obserwacje odkrywek geologicznych, które doprowadziły do odkrycia, między innymi miejsc skąd pobierano kamień do budowy grobów na cmentarzysku KPL¹.

Grobowiec megalityczny

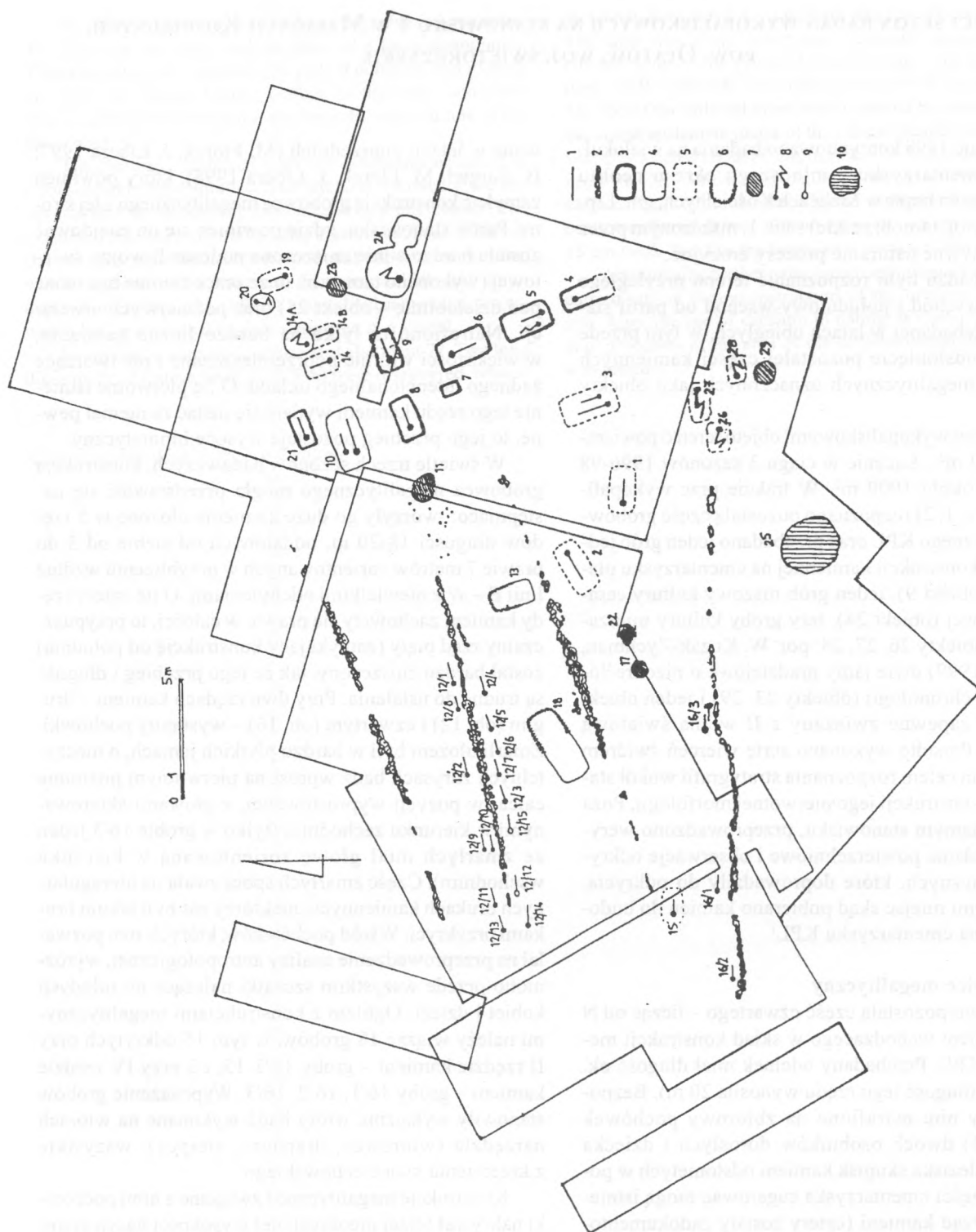
Odsłonięto pozostałą część czwartego – licząc od N – rzędu kamieni wchodzącego w skład konstrukcji megalitycznej KPL. Przebadany odcinek miał długość ok. 12 m (pełna długość tego rzędu wynosiła 20 m). Bezpośrednio przy nim natrafiono na zbiorowy pochówek (obiekt 16/3) dwóch osobników dorosłych i dziecka (ryc. 3). Znaleźiska skupisk kamieni odsłoniętych w południowej części cmentarzyska sugerować mogą istnienie piątego rzędu kamieni (cztery zostały zadokumento-

wane w latach poprzednich (M. Florek, J. Libera 1997; B. Bargieł, M. Florek, J. Libera 1998), który powinien zamykać konstrukcję grobowca megalitycznego z tej strony. Partia stanowiska, gdzie powinien się on znajdować została bardzo silnie zniszczona podczas II wojny światowej (wykonano tam m.in. duże prace ziemne być może pod działobitnię – obiekt 25) oraz późniejszych niwelacji. Natrafiono tu tylko na bardzo liczne kamienie, w większości wtórnie poprzemieszczane i nie tworzące żadnego intencjonalnego układu. O ile pierwotne istnienie tego rzędu kamieni wydaje się uznać za niemal pewne, to jego przebieg pozostaje wysoce hipotetyczny.

W świetle trzech sezonów badawczych, konstrukcja grobowca megalitycznego mogła przedstawiać się następująco: tworzyły go duże kamienie ułożone w 5 rzędów długości 18-20 m, oddalonych od siebie od 3 do prawie 7 metrów zorientowanych w przybliżeniu wzdłuż linii E – W z niewielkimi odchyleniami. O ile cztery rzędy kamieni zachowały się prawie w całości, to przypuszczalny rząd piąty (zamykający konstrukcję od południa) został bardzo zniszczony, tak że jego przebieg i długość są trudne do ustalenia. Przy dwu rzędach kamieni – drugim (ob. 12) i czwartym (ob. 16) – wystąpiły pochówki. Zmarli ułożeni byli w bardzo płytkich jamach, o nieczytelnych zarysach bądź wprost na pierwotnym poziomie calca, w pozycji wyprostowanej, z głowami skierowanymi w kierunku zachodnim (tylko w grobie 16/3 jeden ze zmarłych miał głowę zorientowaną w kierunku wschodnim). Część zmarłych spoczywała na nieregularnych brukach kamiennych, niektórzy zaś byli takimi brukami przykryci. Wśród pochówków, których stan pozwalał na przeprowadzenie analizy antropologicznej, wyróżniono przede wszystkim szczątki należące do młodych kobiet i dzieci. Ogółem z konstrukcjami megalitycznymi należy wiązać 18 grobów, w tym 15 odkrytych przy II rzędzie kamieni – groby 12/1-15, i 3 przy IV rzędzie kamieni – groby 16/1, 16/2, 16/3. Wyposażenie grobów stanowiły wyłącznie wióry bądź wykonane na wiórach narzędzia (wiórowce, drapacze, sierpce), wszystkie z krzemienia świciechowskiego.

Konstrukcje megalityczne i związane z nimi pochówki nakrywał bliżej nieokreślonej wysokości nasyp ziemny, z którego pochodzą fragmenty ceramiki KPL (ryc. 4: a-g, i; 5: a, c-e), kultury mierzanowickiej (ryc. 4: h; 5: b), liczne zabytki krzemienne (ryc. 7: a-j) oraz materiał wczesnośredniowieczny (ryc. 6: a-e).

¹ Prace finansowane były przez Generalnego Konserwatora Zabytków i UMCS w Lublinie.

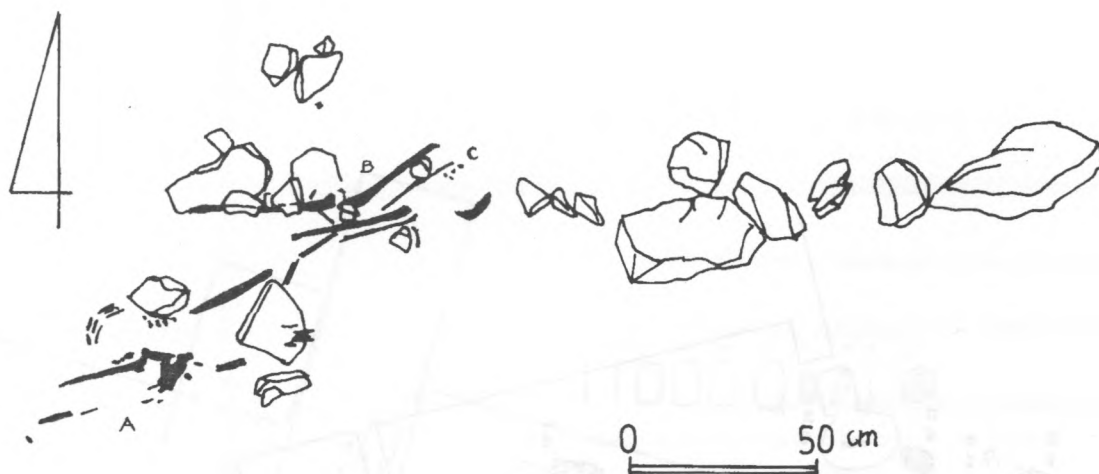

Ryc. 1. Malice Kościelne, stan. 1. Plan zbiorczy wykopów z lat 1996-1998

Oznaczenie: 1 – granica wykopów badawczych; 2 – konstrukcje megalityczne; 3 – groby w obstawach kamiennych; 4 – groby jamowe; 5 – groby o niezachowanych lub zachowanych szczątkowo obstawach kamiennych; 6 – jamy z polepą; 7 – inne jamy; 8 – pochówki pewne; 9 – pochówki domniemane; 10 – rekonstruowany zasięg pierwotnej podstawy kopca.

Ryc. 2. Malice Kościelne, stan. 1. Plan zbiorczy odkrytych obiektów.

Ryc. 3. Malice Kościelne, stan. 1. Plan grobu 16/3.

Cmentarzysko z płaskimi grobami o konstrukcji kamiennej

Na wschód od konstrukcji megalitycznych odkryto cmentarzysko płaskie z grobami zbudowanymi z kamienia. Stratygraficznie cmentarzysko jest młodsze od megality ale jego użytkownikami była również ludność KPL. W roku 1998 dokończono eksplorację tylko jednego grobu z tego cmentarzyska (obiekt 9), mającego formę prostokątnego bruku kamiennego. Bardzo źle zachowane szczątki dziecka sugerują ułożenie zmarłego w pozycji wyprostowanej, z głową skierowaną na zachód. Grób pozbawiony był wyposażenia.

Inne, odkryte dotychczas groby na tym cmentarzysku miały formę pojedynczych lub podwójnych bruków bądź mniej lub bardziej regularnych skrzyń kamiennych, zorientowanych (w przybliżeniu) wzdłuż osi E-W (groby 8-10, 21) bądź S-N (groby 3-7, 14, 19, 31). Trzy z odkrytych grobów były pochówkami podwójnymi, zawierającymi osobę dorosłą i dziecko (groby 3, 5, 10). Wyposażenie grobowe, składające się z szydła kościanego (grób 5), fragmentu wiórowca i szabli dzika (grób 10) oraz drapacza na wiórze (grób 19), zlokalizowano tylko w trzech obiektach.

Z cmentarzyskiem tym należy również zapewne wiązać 3 mocno zniszczone groby wkopane w nasyp nad konstrukcjami megalitycznymi (groby 1, 2, 15).

Groby ludności kultury ceramiki sznurowej i mierzanowickiej

Bezpośrednio na wschód od cmentarzyska płaskiego KPL odkryto niewielkie cmentarzysko ludności kultury ceramiki sznurowej – liczące 3 groby, w tym 2 przebadane w roku 1997 (obiekty 14A, 20) i jeden w roku 1998 (obiekt 24).

Obiekt 24 był (drugim na stanowisku) grobem niszowym, o doskonale zachowanej konstrukcji. Prostokątny w planie szyb poprzez wąski korytarzyk prowa-

dził do owalnej niszy – komory grobowej o wymiarach ok. 220 x 200 cm i wysokości prawie 100 cm. Na dnie niszy spoczywały szczątki dziecka w wieku 11-13 lat, ułożone na prawym boku, z silnie podkurczonymi nogami. Wyposażenie grobu stanowiły dwa naczynia (amfora i puchar) zdobione ornamentem sznurowym, toporek kamienny, siekierka i grocik z krzemienia świeciechowskiego, drobne narzędzia i odłupki z krzemienia czekoladowego, szydło i rurkowaty paciorek z kości.

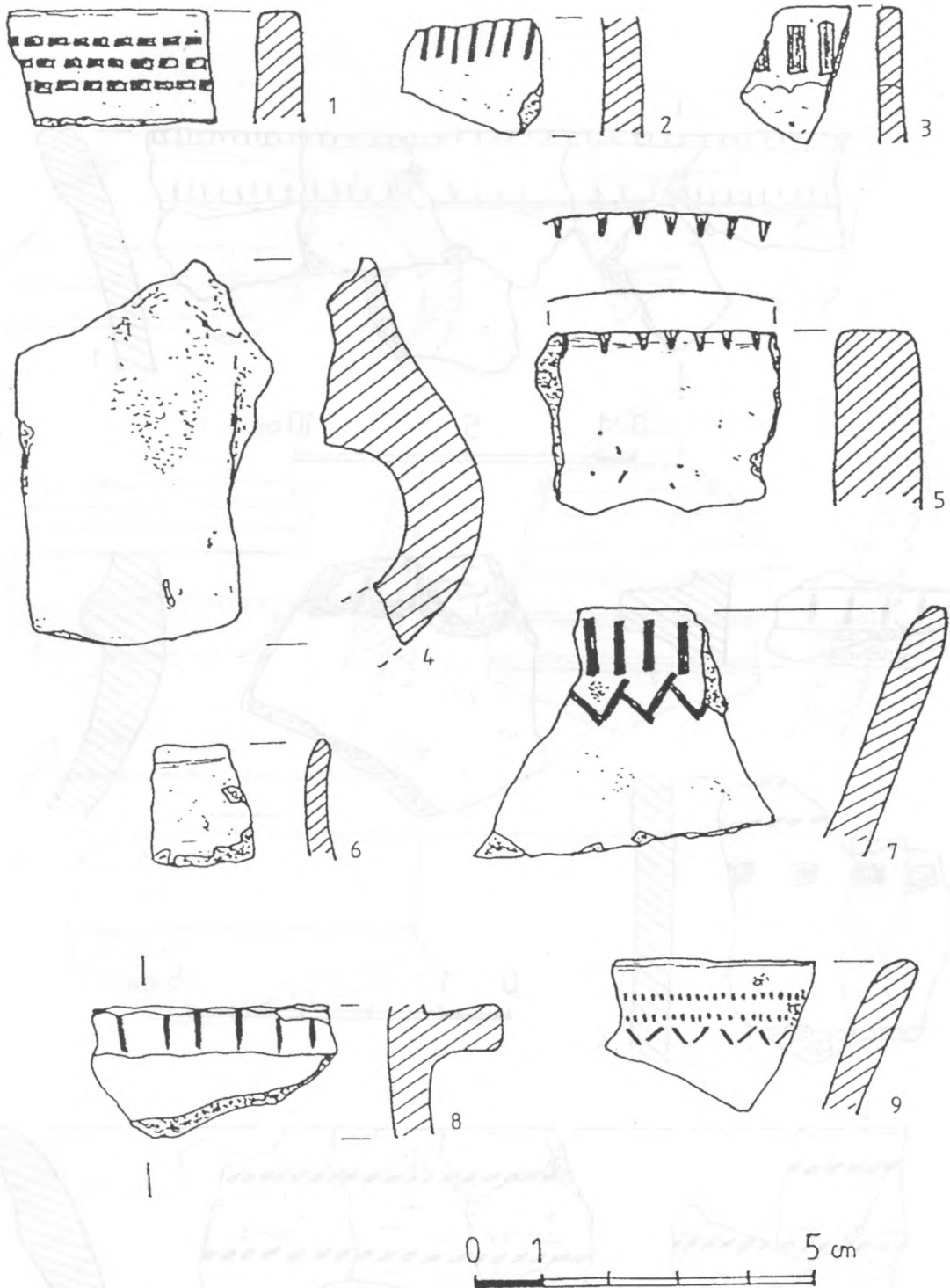
Na południe od cmentarzyska płaskiego KPL, odsłonięto trzy groby ludności kultury mierzanowickiej (gr. 26-28) oddalone nawzajem od siebie o ok. 1-1,5 m. Jama grobowa była czytelna tylko w przypadku obiektu 26. Dwa groby (26, 27) należały do dzieci w wieku Infans I, trzeci najprawdopodobniej do kobiety zmarłej w wieku Adultus. Szczątki kostne spoczywały na lewym lub prawym boku, z podkurczonymi nogami i obiema rękami zgiętymi w łokciach, bądź jedną ręką zgiętą a drugą wyciągniętą wzdłuż ciała. Wyposażenie grobowe stanowiły paciorki z „fajansu” i muszli (grób 26), z kości i muszli (grób 27) i zębów zwierzęcych (grób 28). Ponadto w grobie 27 znaleziono fragment miedzianej zaśnizki w kształcie wierzbowego liścia.

Inne obiekty

W bieżącym sezonie wyeksplorowano ponadto 2 owalne jamy, z pionowymi ściankami i płaskimi dnami (obiekty 23 i 29). Jama 23 nie zawierała żadnego materiału, natomiast w wypełniku jamy 29 znaleziono drobne fragmenty ceramiki neolitycznej i z wczesnego okresu epoki brązu oraz pojedyncze kości zwierzęce, zaś na jej dnie kilka dużych kamieni. Funkcja jam oraz ich związek z cmentarzyskami są niejasne.

Kolejny duży obiekt (nr 25), po eksploracji okazał się wkopem nowożytnym, zapewne związanym z pozostałościami działobitni z II wojny światowej.

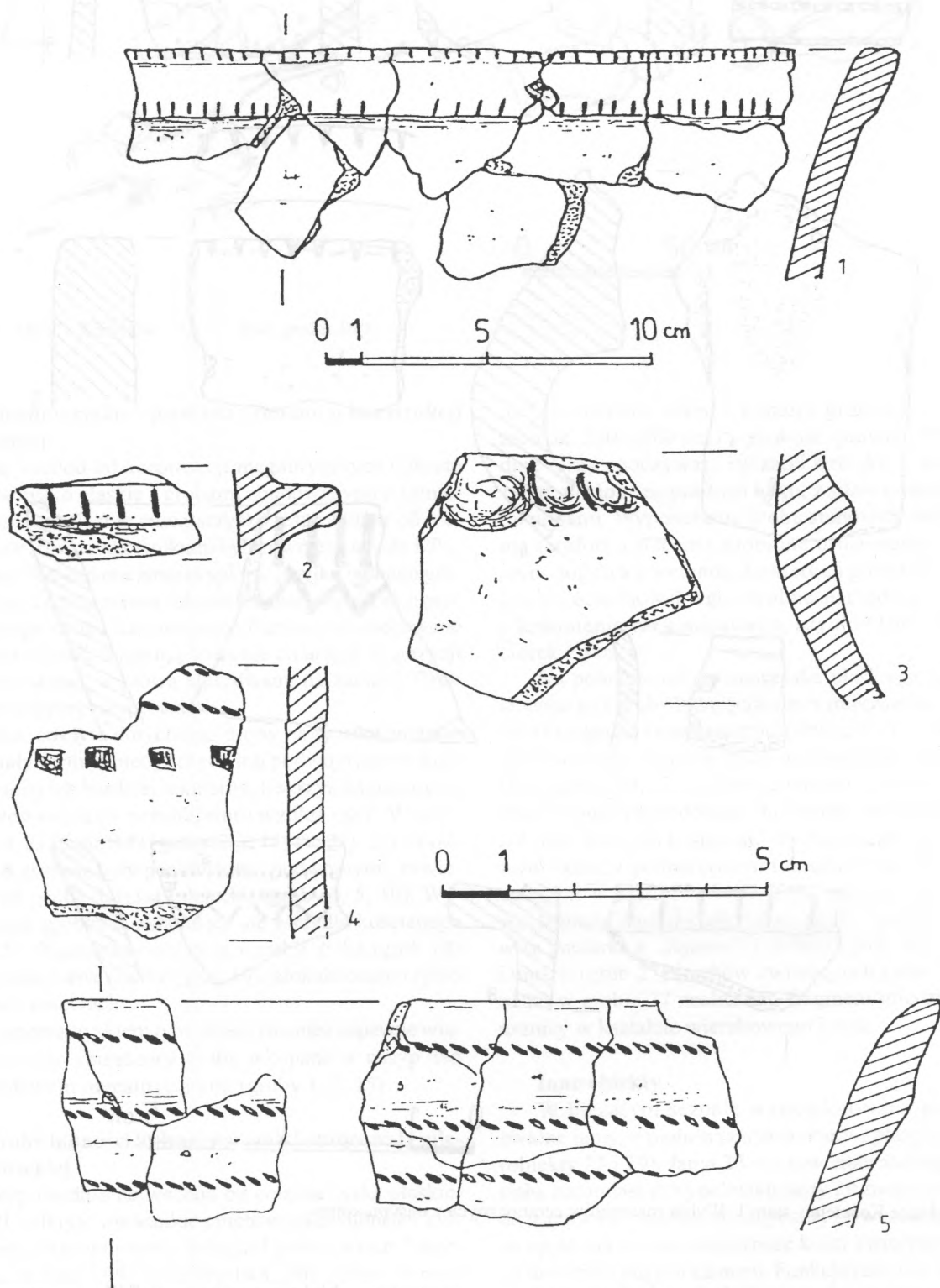

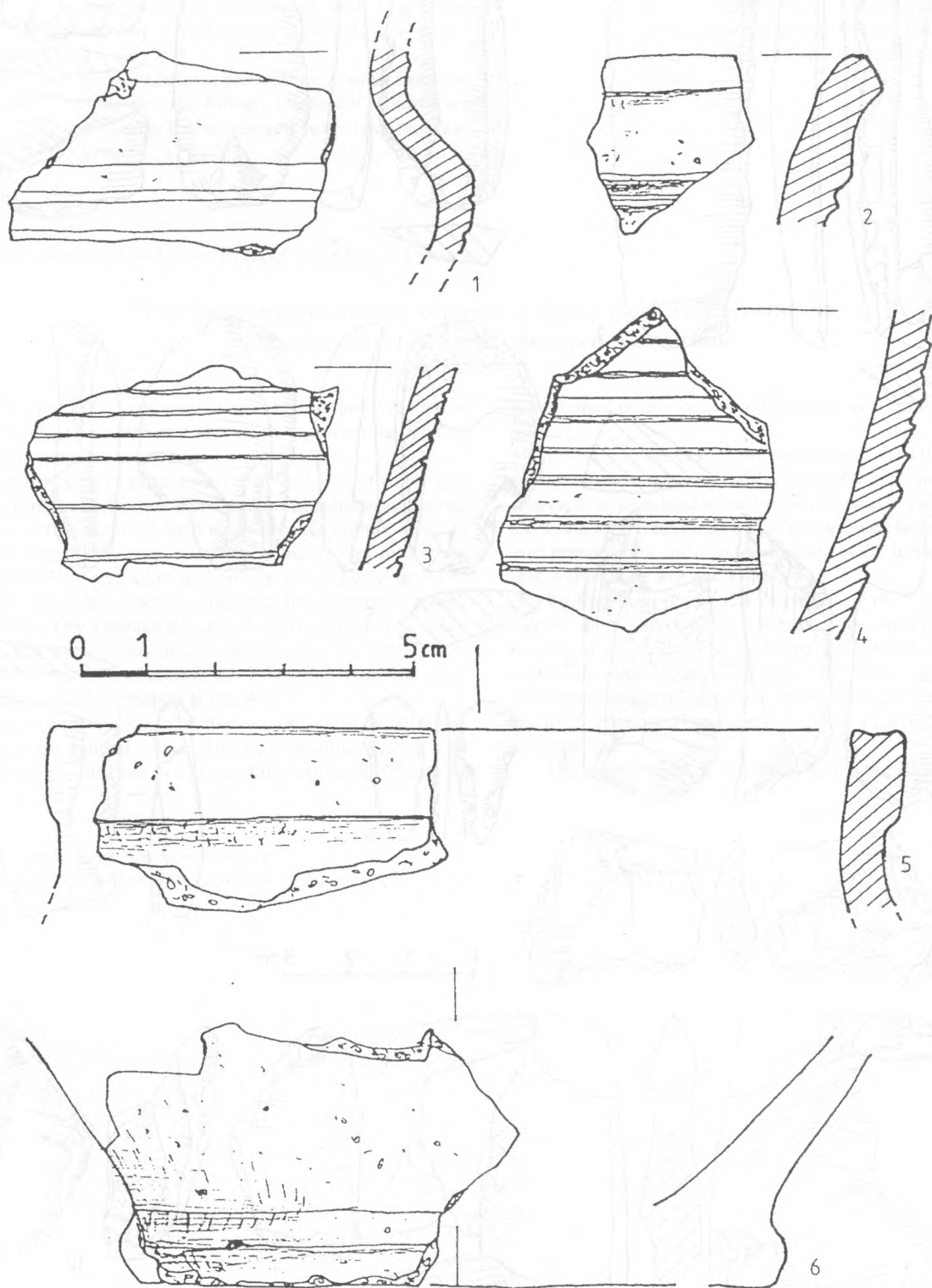
Ryc. 4. Malice Kościelne, stan. 1. Wybór materiałów ceramicznych z nasypu kopca.

W świetle trzech sezonów badawczych, cmentarzysko w Malicach Kościelnych wydaje się być jednym z ważniejszych stanowisk archeologicznych z epoki neolitu w Małopolsce. Niezwykle interesujący jest przede

wszystkim obiekt megalityczny KPL, ze swymi wewnętrznymi założeniami grobowymi nie mający bezpośrednich analogii nie tylko w znaleziskach polskich ale i w Europie Środkowej.

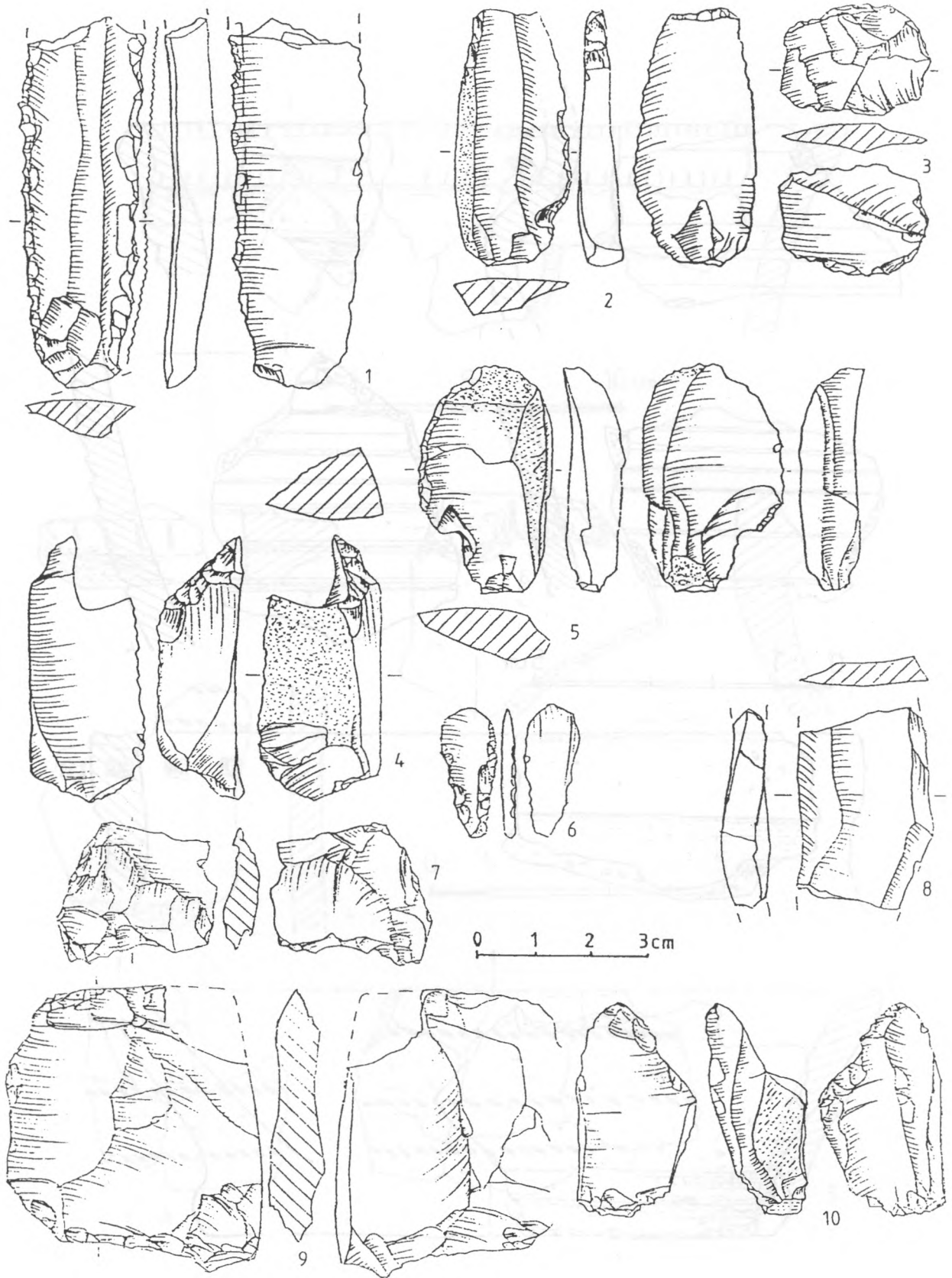

Ryc. 5. Malice Kościelne, stan. 1. Wybór materiałów ceramicznych z nasypu kopca.

Ryc. 6. Malice Kościelne, stan. 1. Wybór materiałów ceramicznych z nasypu kopca.

Ryc. 7. Malice Kościelne, stan. 1. Wybór materiałów krzemiennych z nasypu kopca.

LITERATURA

- Bargieł B., Florek M., Libera J.
1998 Drugi sezon badań cmentarzyska neolitycznego w Malicach Kościelnych stan. 1, gm. Lipnik, woj. tarnobrzeskie, APŚ, t. 3, s. 44-55.
- Florek M., Libera J.
1997 Sprawozdanie z pierwszego sezonu badań na cmentarzysku kultury pucharów lejkowatych w Malicach Kościelnych, woj. tarnobrzeskie, APŚ, t. 2, s. 24-29.
- Kozak-Zychman W., Gauda-Pilarska E.
1999 Materiały antropologiczne z grobów ludności kultury pucharów lejkowatych, ceramiki sznurowej i kultury mierzanowickiej w Malicach Kościelnych (stan. 1), woj. świętokrzyskie (w tym tomie).

BARBARA BARGIEŁ, MAREK FLOREK AND JERZY LIBERA

THE THIRD SEASON OF EXCAVATIONS AT SITE 1 IN MALICE KOŚCIELNE,
OPATÓW DISTRICT, ŚWIETOKRZYSKIE VOIVODSHIP

The goal of the excavation was to examine the area of around 380 sq. m north-east and south-east from the area inspected in previous years (Fig. 1).

In the process of excavations the fourth row of stones (counting from the north) was discovered, which belongs to a megalithic construction of the Funnel Beaker culture (Fig. 2). Directly next to the row, a collective burial was discovered (feature 16/3) of two adult individuals and a child (Fig. 3).

The megalithic constructions and the associated burials were covered by a mound the size of which could not be determined. The mound contained potsherds from the Funnel Beaker and Mierzanowice cultures, as well as numerous flint items and early medieval artefacts (Figs. 4-7).

To the east of the megalithic constructions, at a flat cemetery of the Funnel Beaker culture containing graves with stone settings, only one burial was fully explored (feature 9).

It contained poorly preserved remains of a child and no furnishing.

Directly to the east of the cemetery of the Funnel Beaker culture another cemetery, of the Corded Ware culture, was discovered. It contained three burials, of which one was explored this season (feature 24). This feature, a niche-grave, contained remains of a child and furnishing in the form of two vessels, a shaft-hole axe and a flint axe.

To the south of the flat cemetery of the Funnel Beaker culture, three graves of the Mierzanowice culture were uncovered (graves 26-28). The skeletons were rested on their right or left side with the legs curled up. The graves were furnished with beads made of „faience”, shell, bone and animal teeth. Grave 27 contained fragments of an ear-ring in the shape of a willow leaf.

The examination of the site is now completed.

Katedra Archeologii Umcs w Lublinie
Państwowa Służba Ochrony Zabytków w Tarnobrzegu